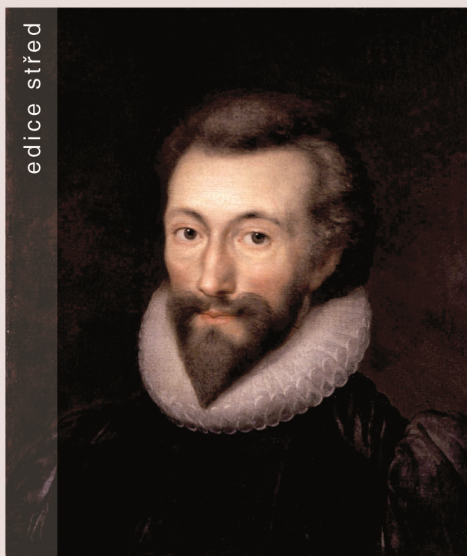

John Donne

Komu zvoní
hrana

PROSTOR

EDICE
stred
•

John Donne

Komu zvoní hrana

PROSTOR

John Donne
Komu zvoní hrana

přeložil Zdeněk Hron

PROSTOR | PRAHA | 2014

Selection, commentary and epilogue © Zdeněk Hron, 1987, 2014
Translation © Zdeněk Hron, 1987, 2014
© PROSTOR, 2014

ISBN 978-80-7260-297-1

Na obálce reprodukce Donneova portrétu
od Isaaca Olivera (kolem roku 1616).

Na frontispisu reprodukce Donneova portrétu
se širákem Melancholie (kolem roku 1595).

Já, básník dvojí podoby...

HORATIUS

Pobožnosti při naléhavých případech, 17. meditace (1624)

... Žádný člověk není ostrov, celý sám pro sebe, každý je kusem kontinentu, částí souše, a kdyby moře spláchlo jedinou hroudu, Evropa by byla menší stejně jako nějaký mys nebo panství tvých přátel či tvé vlastní. Smrt každého člověka zmenšuje mne samého, protože jsem zahrnut v lidstvu, a proto nikdy neposílej někoho zjistit, komu zvoní hrana. Zvoní tobě...

Dopis adresovaný pravděpodobně siru Henrymu Wottonovi (kolem roku 1600)

Pane, do děl jiných se příliš nepouštím, autory nehltám, nepolykám ani nenapodobuji. Snad je to tím, že jsem se narodil s dostatečnou mírou vlastních znalostí a schopností, za což (aniž se tím vystavuji zmrhání či ztrátě skromnosti) vděčím Bohu (rád to uznávám), a proto pociťuji povinnost uvažovat o něm i o sobě: mám-li doma utěšenou zahradu, netoužím se procházet po luzích a lesích jiných, už proto ne, že můj bystrozrak nesahá tak daleko, abych si věděl rady se vším, co už znám; pachtit se za dalšími poznatky by bylo totéž jako domoci se žaludku a pak nemít co do něj. Umět žít podle knih je pedanterie a praktikovat takový život otroctví. Vždyť posluchači i hudebníci mají větší požitek z improvizované hudby než z pevné partitury. Kdo žije podle autorit, tomu se poctivost dlouho nedostane do krve: kdo denně sbírá dvě pířka, dočká se proleženin dřív než peřiny...

ELEGIE

Parfém

Jednou, jen jednou viděli mě s tebou,
a o všem, cos prý vyvedla, svou vedou;
tak jako zloděj, jehož zpovídají
všichni, kdo ten rok krádež k soudu dají,
jsem na tom já (úskokem zaskočený) –
tvým vodnatelným otcem osočený.
Ačkoli skelným zrakem dohlížel,
jako by baziliška zabít chtěl,
ačkoli přísahal, že připraví
o krásu krásu, zbaví potravu
lásku, hned jak by nás dva spatřili –
my jako duše lásku ukryli.
Tvá nesmrtelná matka leží chorá,
pohřbena v loži, přesto neumírá,
má výhodu, tak zaspí denní svit
a hlídá v noci, kdy zpět ráčíš jít,
a když tě hladí, v dobré náladě,
jen slídí, jestli prsten nenajde,
a když tě líbá, tvář ti prozkoumá
a objímá, zda nejsi těhotná,
číhá, zda o lahůdkách nemluvíš,
zda vzdycháš, bledneš, potíš se či rdíš,
a svěří se ti – což je vrchol lsti –
s hříchy své vlastní mladé chlípnosti –
zlo jí však láska zlomí, od ní víš,
jak kvůli mně ji ukolébat smíš.

Tvé bratříčky, co jako trpaslíci
vtrhli k nám vždycky v oné slastné noci,
ty otec hýčká, na to naladěn,
aby mu všechno řekli příští den.
Ten chlap jak hora, tupý služebník,
co Boha znát jen v nadávkách si zvyk,
ten, který hlídá dveře, pořád jen,
na Rhodu kolos, stojí rozkročen,
mně – jestli v pekle jiná hrůza není –
nahání z pekla strach, vždyť z něj zub cení.
Jen k tomu najal si ho papínek –
a přece dotek nezřel, polibek.
Však běda, jako každý přines jsem
si sám věc, kterou jsem byl prozrazen:
křiklavý parfém, který zavání
až k otci – tak jsme přísně hlídání!
Jak tyran král, když pod svou postelí
ucítil prach, div hrůzou nešílí.
Být to jen smrad, vzal by si do hlavy,
že dech a nohy vzduch tak otráví.
Jak vězení náš ostrov přece je,
dobytek s různými psy pěstuje –
proč tedy jednorožce svolával
a příšery – kde by je chudák vzal?
Šustit jsem odnaučil hedvábí,
boty, že vrznout nezkusily by,

tebou však, sladce trpkým, které jsem
položil k sobě, byl jsem prozrazen –
kdo pomyslí by, že se vykradeš
k němu, a přitom u mne zůstaneš!
Výkale země, který otráví
rozum, že nemoci má za zdraví,
to z tebe vdechují smrt milenci,
vždyť z tebe číší malomocenství,
to z tebe ta nejhorší zvrácenost
dopadá na nás, mrcha zženštilost!
Jen roztahuj se třeba v palácích –
tam zdání místo pravdy není hřích!
Když bohům libě čpěl jsi, proto žasli,
že pálen jsi, ne že tvůj pach nás zkrášlí.
Jsi hnusný, jakmile zůstaneš sám:
zlo, v němž jsem namočen, milovat mám?
Jestli jsi dobrý, dobro vyčpí ti;
jsi vzácnost – a ta se vždy vytratí.
Všechny své parfémy na balzám rád
věnuji otci: Co? – Chce umírat?!

Žárlivost

Ty hloupá, co máš muže dost
a přitom vyčítáš mu žárlivost –
kdyby ho nadmul jed a v rubáši
začal už v loži lapat po duši,
popadat dech, vzduch začal polykat,
jak šestnáctinky fouká muzikant,
připraven duši z těla odporného
z jednoho pekla zvrátit do druhého,
ohluchlý z nářků, jimiž příbuzní
i slzu pro dědictví uroní,
ty neplakala bys – snad nadšením
jak otrok večer před propuštěním –
a přece slzíš, když sám s dychtivostí
polyká smrt – tráví se žárlivostí.
Spíš poděkuj mu, že nás jeho žal
zdvořile podezřením varoval.
Jako dřív nebudem se nahlas smát,
v posměšných narážkách ho snižovat,
až k stolu pozve nás, už rukama
nesmíme smilnit, slovy, očima.
Až nadýmat se bude z přecpání
a z křesla rozlehne se chrápání,
postel mu okupovat nesmíme
a jako dřív láskovat po domě.
Teď bude samá past – vždyť si v něm střeží
své království, svůj hrad, svou diecézi.

My však – jak hamižník, co nedělá
si tu nic z krále, minci padělá
a sám se do ciziny vyžene –
můžem jít o dům dál, anebo ne?
Tam vysmějem se jeho intrikám,
placeným špiclům, směšným nástrahám
jak měšťané v Londýně za Temží
starostovi, jak Němci papeži.

Lekce

Lásce jsem tě, laik přirozenosti,
chtěl učit – a ty jsi v té jemnosti
moc subtilní: tvé nitro nevnímá,
jak mluvit očima a rukama,
nevšimla sis, že vzdech vždy jinak zní,
jednou lže, jednou je v něm zoufalství,
ani ti neřek orosený zrak
o chťiči, proměnlivých horečkách.
Já nenaučil jsem tě tehdy mluvu
květin, jak skládají se podle druhů
a svážou se, ať tiše, bez řečí,
tajný vzkaz potajmu nám doručí.
Vzpomeň, jak koktala jsi vesele
před každým: „Já..., já, až co přátelé...,“
vždyť domácnost a jméno manžela,
to bylo všechno, nač sis vzpomněla;
mluvím, div hlasivky se neztrhnou –
na odpověď ses zmohla... hanebnou
změť z přísloví a sentencí, však víš.
Jemu vší povinností nepatříš
(když ukrývá tě, vězní v samotě,
že nevidíš a vidět není tě)
tak jako mně: já predestiloval
tě v ráj, jež jsem ti slastmi lásky dal.
Já dal ti půvab, řeč ti obrousil,
strom poznání do tebe zasadil –

at' plod má jiný?! Zlatem, smaltem mám
zdobit číši – a u skla zůstat sám?
Čistit vosk jiným? Hříbě zajíždět
a odejít, když jako kůň chce jet?

Odchod na lože

Pojď už, má paní, klid si nevnutím,
než lehneš si, mám potíž s lehnutím.
Když nepřátelé na dohled si stojí,
únavou klesnou, nedojde-li k boji.
Pryč s pásem, sférou sfér se může skvět –
pod ním je schován nádhernější svět!
Rozepni živůtek, jenž dobře skryl,
co chtivý čumil rád by vyslídil.
Rozšněruj se, ať sladké bimbání
prozradí, že už myslíš na spaní.
Kostici závidím, jak blízko stát
ti smí, a jí se nemůže nic stát.
Odhod' svůj župan, ať se vynoříš
jak louka z tmy, když slunce stoupne výš.
Pryč s čelenkou, chci vidět – jen mě nech –
jak diadém ti roste ve vlasech.
Shod' střevíčky, a když jsi pro muže,
do chrámu lásky vklouzni, na lože.
V tak bílém hávu k lidem andělé
dřív chodili – ty dáváš, anděle,
ráj Mohamedův; v bílém chodí též
zlí duchové, ty si však nespleteš;
od andělů se snadno poznají:
z těch vlasy, z oněch údy vstávají.
Mým chtivým rukám přej, ať smí se hnát
dopředu, dozadu, pod, mezi, nad.

Má Ameriko! Moje nová zemi!
Bezpečná, když víc mužů v tobě není!
Má říše, šachto samý drahokam,
z toho, že jsem tě našel, radost mám!
Svobodu tohle pouto přinese –
kam sáhnu, tam má pečeť octne se.

Nahoto, v tobě člověk radost zkusí!
Ven z těla duše, tělo z šatů musí,
když vychutnat chce slast. Vždyť drahokamy,
jež nosíte, jak Atalanta mámí;
zasáhnou-li zrak bláznivého muže,
ne na vás – na nich oči nechat může.
Jak knihy mají pestré ošacení
pro laiky – tak jsou ženy oblečeny.
Samy jsou tajné spisy, které jen my
(kdo jejich půvabem jsme zasvěceni)
spatříme nahé. Abych mohl číst,
jak před babicí odkryj šat z těch míst.
Odhod' vše! Už té košile mám dost!
Pokáním nestíhá se nevinnost.

Příkladem jdu ti, sám jsem nahý už:
přikrýt tě přece může jenom muž!

Láska na postupu

Kdo miluje a v lásce nehledá
jediný pravý cíl, ten sám se dá
na moře kvůli mořské nemoci:
láska je medvídě – jak lízat chci
ji příliš, aby byla nevšední,
z mláděte zrůdu vypiplám si v ní.
Není snad tele příšera, když má
lidskou tvář, ať je jak chce nádherná?
Soulad je dokonalý: vyhlídni
si jednu ženu a pak jedno z ní.
Myslet si – pokud vážím zlato – smím,
jak s kujností a opracováním
to bude, jak je čisté, jak je ryzí,
že oheň, hlína, rez mu neublíží,
však rád je mám jen z toho důvodu,
že – jak chce zvyk – je duší obchodu.

Na to vše u žen můžem pomyslit
(mají-li to) – a jednu ženu mít.
Znectí muž víc, než řekne-li, že žena
mu milá je za to, co v moci nemá?
Ctnost dělá ženu? Krev si zmrazit mám,
než moudrou najdu, stejný budu sám?
Vždyť nejsem anděl! Ženu milujem –
jenomže nikdy z lásky ke ctnostem,
kráse či bohatství. Kdo splet dvě zboží
(to, čím je, s tím, co má), víc cizoloží,

než kdyby jí vlez k služce. Nebesklon
prohledej, a není tam Kupidon,
je to bůh pekel, božstvo podzemí,
kde Pluto je, zlato a plameny;
oběť se přináší těm hlubinám
ne na oltář, leč do děr nebo jam.
Nebeská tělesa kroužit vidáme
nad Zemí, zem však obděláváme:
o tváři, srdci můžem přemýšlet
i o ctnosti – milujem ale střed.

A duše není cennější a více
se k lásce nehodí, ač nemá konce.
Jak jednou zmocníme se oněch míst,
je tu ten blud: chceš v tváři o tom číst?!
Vlasy jsou les, v němž každý narazí
na léčky, pasti, pouta, řetězy;
na hladkém, jasném čele svůj klid máme,
a jak se zamračí, hned ztroskotáme.
Hladké je ráj, kde do skonání dob
chcem žít, a ve svraštělém najdem hrob.
Nos (nultý poledník) nám nerozpojí
západ a východ, ale slunce dvojí;
jednu líc – polokouli – z každé strany
ponechá a pak prozradí směr daný
nám k plavbě na blažené ostrovy
(ambrózii, ne madeiru, jak ví),

na plné rty. Až u nich přistanem,
spustíme kotvu, kde jsou přístavem,
jak zdá se: k Sirénám tam nejsme hluší,
z delfského orákula brní uši
a v potoku, z něžž perly nabere,
Remora syčí hadím jazykem.
Kolem té brady, jež mys vypíná,
vesluj dál a Helespont, úžina
tam mezi řadry Sestu s Abydem
(dvojí láskou, ne dvojím milencem),
na širé moře vede – budeš jen
ostrůvky znamínek v něm zaražen,
a pustíš-li se k její Indii,
na Atlantiku pupku navštív ji,
odtud ti lodivodem bude proud,
ale než octneš se, kam chtěl jsi plout,
najednou prales odněkud se vzal –
mnohý v něm ztroskotá, nemůže dál.
Až budeš tam, vzpomeň, že nedaří
se mnohým plout, když slídí ve tváři.

Puť se spíš dolů, zakus to, co já,
vždyť určitou souměrnost noha má
s částí, již hledáš; na mapě se tam
zastav, však sbohem dej těm končinám:
proměnit ani zakrýt nejde to –
čertu je nejvíc k vzteku kopyto.

Noha je emblém, na kterém se zračí
pevnost; a první do postele kráčí.
Mravy se zjemňují: a polibek,
co začal na rtech, našel náramek,
ruku a majestátní koleno,
má na papežskou nohu spadeno.
Když králové vstanou a myslí si,
že cestu zkrátí – proč ne milenci,
ať – jako stíny letí rychleji
než ptáci vzduchem – blížíme se jí
spíš prázdným, éterickým prostorem,
nežli když v jejím živlu zůstanem.
Dvě různé mošny, ženo, dala ti
příroda – ale leží naproti:
Ti, kteří níže něco dluhují,
kam hledí pokladník, se stěhují.
Kdo ne, ať přestane ho nosit zem –
vždyť žaludek chce krmit klystýrem!

